

Анотація. В статті розглянуті конфліктність в драматических произведениях В. Винниченко, вивчені особливості поезики драм В. Винниченко в контексті загальних тенденцій епізодизації в драматургії XIX–початку XX століття. За думкою автора, осмислення драматического конфлікту суттєво змінюється разом з розвитком драми. Різні види конфліктів в різній ступені можна виявити в будь-якому драматургіческому произведении, але в залежності від епохи, естетических принципів того чи іншого напрямку.

Ключеві слова: конфлікт, драматическе произведение, драматический конфлікт, антична драма

Abstract. The article examines the conflict in the dramatic works of V. Vynnychenko, elucidates the features of the poetics of V. Vynnychenko's dramas in the context of General trends of epicization in the drama of the XIX – early XX century. According to the author, the understanding of the dramatic conflict changes significantly with the development of the drama. Different types of conflicts can be found to varying degrees in any dramatic work, but depending on the era, aesthetic principles of a particular direction.

Key words: conflict, dramatic work, dramatic conflict, ancient drama

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Тамарченко Н. Конфлікт. *Поетика: словарь актуальних терминів и понятий*. М., 2008. С. 104.
2. Євшан М. Критика; Літературознавство; Естетика. К., 1998. 658 с.
3. Сиваченко Г. Винниченків «конкордизм» у буддистському та психоаналітичному дискурсі. *Слово і Час*. 2000. № 8. С. 17–26.
4. Зубрицька М. Етичний парадокс дискурсу любові у драматических творах В. Винниченка. *Михида С. Слідами його експериментів: Змістові домінанти та поезика конфлікту в драматургії В. Винниченка*. Кіровоград: Центральне Українське видавництво, 2002. 192 с.
5. Мороз Л. Загадки Володимира Винниченка. *Слово і Час*. 1993. № 5. С. 40–46.

УДК 81'373.4(811.111)

АНАЛІТИЧНІ КАУЗАТИВНІ КОНСТРУКЦІЇ З ДІЄСЛОВАМИ ПРИМУСУ ТА ПЕРМІСИВНИМИ ДІЄСЛОВАМИ У РОМАНІ В. С. МОЕМА «ТЕАТР» (на матеріалі англійської мови)

Н. С. Сімошук, О. О. Залужна

Анотація. У даній роботі проаналізовано КК з дієсловами примусу та пермісивними дієсловами на матеріалі англійської мови в романі В. С. Моема «Театр». Методологічною основою роботи є три типи лінгвістичного аналізу: дефініційний, компонентний та кількісний, які підсилюються методами спостереження та порівняння. У результаті дослідження було розглянуто та проаналізовано речення, в яких дієслова примусу та пермісивні дієсловами характеризуються каузативною семантикою. Проведено кількісні підрахунки емпіричного матеріалу з метою виявлення продуктивності суб'єктів та об'єктів, серед яких найбільш продуктивними є КК з пермісивними дієсловами, в яких Y – абстрактна сутність та у КК з дієсловами примусу, де X – абстрактна сутність.

Ключові слова: каузативна конструкція, об'єкт, суб'єкт, дієслова примусу, пермісивні дієслова.

1. Вступні зауваження. Основу сучасного мовознавства становить функційно-семантичний підхід до вивчення мовних явищ, тому дослідження таких категорій, як каузативність, викликає великий інтерес, що підтверджено низкою лінгвістичних розвідок за темою. Теорія каузатива та каузативних конструкцій була розроблена, перш за все, такими науковцями, як Б. Комрі, В. П. Недялков, Г. Г. Сильницький, А. Холодович, М. Шибатані.

Категорія каузативності – одна з найважливіших категорій дієслівних предикатів, яка виражає складну форму взаємозв'язку процесів об'єктивної дійсності крізь призму причинно-наслідкових відносин. Також такі конструкції можна визначити як словосполучення зі спонукальною семантикою, які мають кілька компонентів та утворюють складний додаток [4]. Аналітичний каузатив – це перифрастичний тип

граматикалізації каузації. Він може бути представлений конструкціями із службовими каузативними дієсловами або ідіоматичними виразами [1].

Актуальність даної роботи зумовлена потребою у дослідженні роману В. С. Моема «Театр» на предмет кількісної наявності аналітичних каузативних конструкцій з дієсловами примусу та пермісивними дієсловами.

Об'єктом дослідження виступають дієслова примусу в аналітичних каузативних конструкціях англійської мови, тобто дієслова, за допомогою яких суб'єкт змушує об'єкт здійснювати дію, наприклад: англ. *to force, to urge, to induce, to lead, to persuade, to make, to send, to set, to press*; укр. *примушувати, спонукати, вмовляти, керувати, переконувати, змушувати, відправляти, настановлювати, наполягати* та пермісивними дієсловами, за яких суб'єкт дозволяє об'єкту виконувати дії, наприклад: англ. *to let, to permit, to allow, to enable, to help*; укр. *дозволяти, допускати, давати дозвіл, давати змогу, сприяти*.

Предметом роботи є семантика дієслів примусу та пермісивних дієслів в англійських аналітичних каузативних конструкціях.

Мета дослідження полягає в аналізі семантики аналітичних каузативних конструкцій з дієсловами примусу та пермісивними дієсловами.

Матеріалом дослідження слугують 15 лексем, які репрезентовані у 117 КК, отримані методом суцільної вибірки на матеріалі роману В. С. Моема «Театр».

2. Теоретичні засади дослідження. Каузативними називаються конструкції, які мають спонукальне значення, тобто суб'єкт не виконує дію сам, а спонукає когось до її виконання [1, с. 87]. Каузативні конструкції позначають події, в яких каузатор (агенс) виконує або щось, або когось ініціює, і спричиняє події, в яких об'єкт каузації (пацієнс) виконує дію або змінює свій стан під дією каузатора [5]. Каузативні конструкції можуть бути представлені таким чином: «Х своєю дією V₁ каузує Y робити дію V₂ або змінити стан» [3].

Аналітичний спосіб – це вираження каузативності через використання допоміжних дієслів, що створюють каузативні конструкції з фактивним та пермісивним значенням [3]. Наприклад: англ. *I made him clean the kitchen* 'Я примусив його вичистити кухню'.

Відомо, що функціонально-семантична категорія каузативності виражається на різних рівнях мовної системи, де основним лексичним засобом вираження каузативності вважаються каузативні дієслова, трактування яких характеризується суперечливістю. Тобто, дієслово є центральним засобом вираження каузативних відношень в англійській мові. Каузативність як глибинна властивість мовних одиниць виявляється зовні в ряді формальних граматичних категорій дієслова [1].

Каузативними вважаємо дієслова, які служать для вираження каузативних ситуацій, тобто макроситуацій, в яких одна проста ситуація є причиною, а інша - наслідком. До розряду каузативних дієслів доцільно відносити всі дієслова, які мають семантичну ознаку «каузувати», незалежно від того, чи єдина це семантична ознака або слово має додаткові семантичні ознаки, які характеризують дію-причину і дію-наслідок. До каузативних дієслів зараховуються дієслова, в лексичному значенні яких відображаються причинно-наслідкові відносини як об'єкт лексичної номінації: *радувати* (когось) – «каузувати когось-небудь радіти», тобто має існувати якась причина для радості когось-небудь; *заговорити* (когось) – «каузувати когось-небудь бути втомленим від довгих розмов», тобто довгі розмови можуть бути причиною втоми когось-небудь; *змусити* (кого-небудь що-небудь зробити) – «каузувати когось-небудь що-небудь зробити, діяти», тобто спонукання може бути причиною для дії, діяльності [5].

3. Семантика дієслів примусу в аналітичних каузативних конструкціях. Емпірична база аналітичних каузативних конструкцій із дієсловами примусу, пермісивними дієсловами складається зі 117 лексем, отриманих методом суцільної вибірки з роману В. С. Моема «Театр».

Кількість дієслів примусу в романі В. С. Моема «Театр» становить 9 лексем, які вжиті у 59 КК, з яких 31 КК (52 %) з дієсловом *to make*, 7 (11 %) – *to force*, 4 (7 %) – *to urge*,

4 (7%) – *to induce*, 4 (7%) – *to persuade*, 4 (7%) – *to press*, 2 (4%) – *to send*, 2 (4%) – *to set* та 1 (1%) – *to lead*.

Традиційно в англійській мові семантичне значення ‘змусити когось зробити щось’ виражається за допомогою конструкції *to make somebody do something*. Проте існує набагато більше дієслів, які характеризуються семантикою ‘змушувати, розпоряджатися’. У конструкціях із цими дієсловами різні відтінки значень і різна сполучуваність, тому варто порівняти та розглянути в яких випадках дієслова примусу функціонують як каузативні.

3.1. Дієслово англ. *to force* ‘примувати’ характеризується каузативною семантикою, наприклад, у наступному значенні «*to make a person or an organization do something that they do not want to do*» [6] ‘примусити людину або організацію робити те, що вони не хочуть робити’. Наприклад:

(1) англ. *The young man forced himself to make a remark* ‘Молодий чоловік змусив себе зробити зауваження’.

(2) англ. *...at last she forced herself to speak* ‘...нарешті вона змусила себе заговорити’.

У прикладах (1) та (2) каузативні конструкції можуть бути представлені за допомогою моделі: X (The young man) V₁ (forced) Y (himself) V₂ (to make) та X (she) V₁ (forced) Y (herself) V₂ (to speak). Окрім того, у даних конструкціях суб’єкт (X) та об’єкт (Y) співпадають, утворюючи автокаузативну конструкцію, в яких використовуються рефлексивні займенники для конкретизації напряму каузації [2].

3.2. Дієслово англ. *to urge* ‘спонукати’ має каузативне значення, якщо використовується в наступному значенні: «*to try earnestly or persistently to persuade someone to do something*» [6] ‘намагатися переконливо та наполегливо змусити когось щось робити’. Наприклад:

(3) англ. *He urged Julia to seize the opportunity that the week-end presented* ‘Він умовляв Джулію скористатися можливістю, яку представляють вихідні’.

Приклад (3) демонструє наступну каузативну модель: X (He) V₁ (urged) Y (Julia) V₂ (to seize) і унаочнює, що об’єктом може виступати інша особа не тотожна каузатору.

3.3. Дієслово англ. *to induce* ‘вмовляти’ може виступати в ролі каузативного дієслова у тому випадку, якщо має значення «*to persuade someone to do something, especially something that does not seem wise*» [6] ‘вмовити когось щось зробити, особливо, щось, що не здається розумним’. Наприклад:

(4) англ. *...nothing would have induced me to mention it* ‘...ніщо б не змусило мене згадати це’.

(5) англ. *Her curiosity induced her to tell them...* ‘Її цікавість вмовила її сказати їм...’

Каузативна моделі можуть бути представлені наступним чином: X (nothing) V₁ (would have induced) Y (me) V₂ (to mention) та X (her curiosity) V₁ (induced) Y (her) V₂ (to tell). У (4) реченні суб’єктом виступає не особа, а неозначений займенник, а у (5) суб’єкт виражений абстрактною сутністю.

3.4. Дієслово англ. *to lead* ‘керувати’ в каузативному значенні вживається у випадку, якщо воно використовується в значенні «*to cause someone to do something, esp. something bad*» [6] ‘змусити когось щось зробити, особливо, щось погане’. Наприклад:

(6) англ. *Then he made some remark that led her to speak of Nowadays* ‘Потім він зробив зауваження, яке змусило її заговорити про нинішні часи’.

Речення (6) репрезентує наступну каузативну модель: X (some remark) V₁ (led) Y (her) V₂ (to speak). У даній конструкції суб’єкт виражений абстрактною сутністю.

3.5. Дієслово англ. *to make* ‘змушувати’ виступає в ролі каузативного дієслова у випадку, якщо має наступне значення: ‘*to force someone to do something*’ [6] ‘змусити когось щось зробити’. Наприклад:

(7) англ. *He went scarlet; the mere thought of it made him ashamed* ‘Він почервонів, сама думка про це змусила його соромитись’.

(8) англ. ...*because the sight made her go a little weak at the knees* ‘...тому що сцена змусила її трохи послабшати [досл.] в колінах’.

(9) англ. ...*the exultation that made her heart beat so violently* ‘...піднесеність, яка змусила її серце битися так сильно’.

Наведені приклади демонструють наступні каузативні моделі: X (the mere thought of it) V₁ (made) Y (him) V₂ (to ashamed), X (the sight) V₁ (made) Y (her) V₂ (to go) та X (the exultation) V₁ (made) Y (her heart) V₂ (to beat). Речення (7) показує, що лише КК з дієсловом *to make* можуть використовуватися у пасивному стані, де суб’єкт виражений абстрактною сутністю. У прикладі (8) суб’єкт представлений за допомогою органу чуття. У реченні (9) суб’єкт репрезентований за допомогою абстрактного поняття, а об’єкт виражений частиною тіла.

3.6. Дієслово англ. *to set* ‘настановлювати’ може виступати в ролі каузативного дієслова у тому випадку, якщо має значення «*to cause someone or something to start doing something*» [6] ‘настановити комусь або чомусь ропочати щось робити’. Наприклад:

(10) англ. ...*she set herself to put him at his ease* ‘вона заставила себе підбадьорити його’.

У прикладі (10) каузативна конструкція може бути представлена за допомогою моделі: X (she) V₁ (set) Y (herself) V₂ (to put). Спостерігаємо автокаузативну конструкцію.

4. Семантика пермісивних дієслів в аналітичних каузативних конструкціях. За пермісивної ситуації каузатор не є основним джерелом дії, яка каузується, а його роль обмежується дозволом виконання дії, пор.: англ. *to let* ‘дозволяти’, *to allow* ‘допускати’ [3].

Наслідуючи ідеї та методи структурної лінгвістики, формулу тлумачення пермісивної каузативної конструкції можна представити наступним чином: «X дією V₁ дозволяє Y виконувати дію V₂»; У наведених формулах тлумачення семантичні ролі розподіляються наступним чином: X – каузатор каузативної конструкції, Y – об’єкт каузативної конструкції, дія V₁ представлена дієсловами англ. *to let* ‘дозволяти’, дія V₂ будь-яким іншим дієсловом [3].

Кількість пермісивних дієслів становить 6 лексем, які репрезентовані у 58 КК: 46 КК (80%) із дієсловом *to let*, 7 КК (12 %) – *to allow*, 2 КК (3 %) – *to help*, 2 КК (3 %) – *to enable* та 1 КК (2 %) – *to permit*.

Проаналізуємо приклади, в яких ці дієслова мовлення стають каузативними:

4.1. Дієслово англ. *to let* ‘дозволяти’ характеризується каузативною семантикою, наприклад, у наступному значенні «*to allow someone to do something*» [6] ‘дозволити комусь щось зробити’. Наприклад:

(11) англ. ...*she let her thoughts wander...* ‘...вона дозволила думкам блукати...’

(12) англ. *She had let her shadow run away with her* ‘Вона дозволила тіні втекти разом із нею’.

(13) англ. *When I'm sixty I shall let myself go* ‘Коли мені виповниться шістьдесят, я дозволю собі піти’.

Приклади демонструють наступні каузативні моделі: X (she) V₁ (let) Y (her thoughts) V_{to_inf} (wander), X (She) V₁ (let) Y (her shadow) V₂ (run away) та X (I) V₁ (shall let) Y (myself) V₂ (go). У даних прикладах об’єкти виражені абстрактною сутністю (11), неживими об’єктами навколишнього середовища (12), а речення (13) представляє собою автокаузативну конструкцію.

4.2. Дієслово англ. *to allow* ‘дозволяти’ має каузативну семантику у випадку якщо має значення ‘*to let someone do or have something or let something happen*’ [6] ‘дозволити комусь зробити або мати щось або дозволити чомусь статись’. Наприклад:

(14) англ. ...*when her feelings allowed them to return to the life* ‘...коли її почуття дозволили їм повернутись до життя’.

(15) англ. *Sometimes she allowed her reveries to run away with her* ‘Іноді вона дозволяла своїм мріям тікати з нею’.

(16) англ. *I allowed my behaviour to be influenced by malicious gossip* 'Я дозволив злісним пліткам впливати на мою поведінку'

Отже, вищенаведені речення можна схематично представити у вигляді наступних конструкцій відповідно: X (her feelings) V₁ (allowed) Y (them) V₂ (to return), X (she) V₁ (allowed) Y (her reveries) V₂(to run) та X (I) V₁ (allowed) Y (my behaviour) V₂ (to be influenced). У (14) реченні суб'єкт виражений абстрактною сутністю, а в (15) – об'єкт. Речення (16) показує, що лише КК з дієсловом *to allow* можуть використовуватися у пасивному стані.

4.3. Дієслово англ. *to permit* 'дозволяти' може характеризуватися каузативною семантикою у двох випадках: «*to allow something to happen, especially by an official decision, rule, or law*» [6] 'дозволити чомусь статись, особливо за офіційним рішенням, правилом чи законом' та «*to make it possible for something to happen*» [6] 'зробити все можливе, щоб щось сталось'. Наприклад:

(17) англ. *...said Julia, permitting herself to smile* 'сказала Джулія, дозволяючи собі посміхнутись'.

У даному випадку, аналітична каузативна конструкція може бути представлена за допомогою моделі: X (Julia) V₁ (permitting) Y (herself) V₂ (to smile).

4.4. Дієслово англ. *to enable* 'давати змогу' може характеризуватися каузативною семантикою, наприклад, у наступному контексті «*to make it possible for someone to do something, or for something to happen*» [6] 'зробити можливим для когось щось зробити або статись для чогось'. Наприклад:

(18) англ. *There was only one thing that enabled her to bear her wretchedness* 'Була лише одна річ, яка дозволила їй перенести свою жалюгідність'.

Приклад (18) демонструє наступну каузативну модель: X (one thing) V₁ (enabled) Y (her) V₂ (to bear) та суб'єкт представлений абстрактною сутністю.

5. Висновки

5.1. З'ясовано, що каузативними називаються конструкції, які мають спонукальне значення. Такі конструкції можна визначити як словосполучення зі спонукальною семантикою, які мають кілька компонентів та утворюють складний додаток. Основним лексичним засобом вираження каузативності вважаються каузативні дієслова, які служать для вираження каузативних ситуацій, тобто макроситуацій, в яких одна проста ситуація є причиною, а інша - наслідком.

5.2. Аналіз емпіричної бази дослідження демонструє, що найбільш продуктивними в романі В. С. Моема «Театр» є КК із дієсловом примусу *to make* (52% загальної кількості КК примусу) та з пермісивним дієсловом *to let* (80% від загальної кількості пермісивних КК).

Найбільшою продуктивністю характеризуються КК з пермісивними дієсловами, в яких Y – абстрактна сутність та у КК з дієсловами примусу значну кількість емпіричного матеріалу становлять приклади уживання досліджуваних дієслів, де X – абстрактна сутність. Кількість автокаузативних конструкцій в обох досліджуваних групах становить однакову кількість. Об'єктами пермісивних КК можуть виступати неживі об'єкти навколишнього середовища, а об'єктом пермісивних КК можуть бути органи чуття, суб'єктом – частини тіла, які втім не характеризуються високою продуктивністю. Окремо слід звернути увагу на функціонування пасивних конструкцій, які утворюються лише з дієсловами *to make* та *to allow*.

5.3. Перспектива подальшого дослідження полягає у розширенні емпіричної бази КК за рахунок залучення одиниць інших мов, української зокрема.

Анотація. В даній роботі проаналізовані КК с глаголами принуждения и пермиссивными глаголами на материале английского языка в романе В. С. Моема «Театр». Методологической основой работы стали три типа лингвистического анализа: дефиниционный, компонентный и количественный, которые усиливаются методами наблюдения и сравнения. В результате исследования были рассмотрены и проанализированы предложения, в которых глаголы принуждения и пермиссивные глаголы функционируют как каузативные. Проведены количественные подсчеты эмпирического материала с целью выявления

продуктивності суб'єктів і об'єктів, среди которых наиболее продуктивными являются КК с пермиссивными глаголами, в которых Y – абстрактная сущность и в КК с глаголами принуждения, где X – абстрактная сущность.

Ключевые слова: каузативная конструкция, объект, субъект, глаголы принуждения, пермиссивные глаголы.

Abstract. The main concern of the article is to analyse CCs with compulsion and permissive verbs based on the English language material in W. S Maugham's novel «Theater». The methodological basis of the work includes three types of linguistic analysis: definition, componential, and quantitative, which are enhanced by methods of observation and comparison. As a result of the study, the sentences in which compulsion verbs and permissive verbs function as causative ones were singled out and analyzed. Quantitative calculations of the empirical material were performed to identify the productivity of subjects and objects, the most productive of which are CCs with permissive verbs, in which Y is an abstract entity, and in CCs with compulsive verbs, where X is an abstract entity.

Key words: causative construction, object, subject, compulsive verbs, permissive verbs.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бессалов А. Ю. Каузативные глаголы как средство выражения причинно-следственных отношений в английском и французском языках. *Вестник Московского государственного областного университета. Серия "Лингвистика"*. 2010. № 6. С. 85–90.

2. Залужна О. О. Семантика об'єкта каузативної ситуації і пермисивних та прохібітивних конструкціях в англійській та українських мовах (на матеріалі дієслів to let / to prohibit та дозволяти / забороняти). *Типологія мовних значень у діахронічному та зіставному аспектах*. 2017. Вып. 33–34. С. 59–68.

3. Залужна О. О. Привативні дієслова в англійській та українській мовах: дисертація на здобуття ст. кандидата філологічних наук: 10.02.17 «Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство». Донецьк, 2014. 283 с.

4. Недеяков В. П. Типология каузативных конструкций. *Типология каузативных конструкций. Морфологический каузатив*. Л. : Наука, 1969. С. 5–19.

5. Comrie B. *Language Universals and Linguistic*. Oxford Blackwell, 1989. P. 165–166.

6. Oxford English Dictionary [Електронний ресурс]. URL: <https://en.oxforddictionaries.com/> (дата звернення: 01.03.2020).

УДК 811.111'276.6:687.016(045)

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЛЕКСИКИ ІНДУСТРІЇ МОДИ В БРИТАНСЬКОМУ ВАРІАНТІ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

В. Я. Сімчук

Анотація. Статтю присвячено поданню загальної характеристики лексики індустрії моди в межах концепту «fashion» на фактичному матеріалі британського варіанту сучасної англійської мови з фокусуванням на окремих семантичних та структурних аспектах аналізованої вибірки лексичних номінацій, сформованої на основі лексикографічних джерел. З'ясовано значущість лексики індустрії моди для сучасної британської комунікативної спільноти, виокремлено групи лексичних одиниць за конкретним способом творення, сформовано лексико-семантичні групи в структурі лексико-семантичного поля «fashion».

Ключові слова: мода, концепт, лексичні одиниці, лексико – семантична група, структура.

Лексика індустрії моди на різноманітному мовному та мовленнєвому матеріалі є значущою проблематикою для сучасних лінгвістичних досліджень в полікультурному комунікативному соціумі. Одна з найважливіших характеристик категорії моди – бути цільовим об'єктом суспільства, даючи йому можливість самостверджуватись та вирізнятись, а фешн-індустрія вже давно стала частиною бізнесу, інструментами якого є різноманітні тематичні журнали, буклети, газети, телебачення та інтернет, що активно використовуються для просування модних брендів за допомогою реклами, і дають змогу